

RIIGIKANTSELEI

Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteetidid 2025–2027

Sisukord

Konkurentsivõimeline majanduskeskkond	3
<i>Ettevõtluse lihtsustamine ühisel turul</i>	3
<i>Digimajandus ja side</i>	5
<i>Sotsiaal- ja tervise poliitika</i>	7
<i>Haridus, noored, teadus, kultuur ja meedia</i>	8
<i>Põllumajandus ja kalandus</i>	9
<i>Kliima- ja keskkonnapoliitika</i>	10
<i>ELi energiaturg ja varustuskindlus</i>	11
<i>Kriitilise taristu kaitse</i>	12
<i>Transport</i>	13
<i>Majandus- ja rahandus poliitika</i>	14
<i>ELi pikaajaline eelarve</i>	15

Konkurentsivõimeline majanduskeskkond

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

Ettevõtluse lihtsustamine ühisel turul

44. **Piiriülest asjaajamist ettevõtetele tuleb lihtsustada** digitehnoloogia võimaluste nagu digikukkur ja ühtne digivärv abil. Eesti huvi on, et kavandatav ettevõtte äritasku on volituste kaudu seotud füüsilise isiku identiteediga .

45. Selleks, et **ettevõtjad ei peaks riigile või ELile samu andmeid mitu korda esitama**, tuleb andmeid riskasutada. Andmete riskasutamiseks tuleb ELi õigusaktides seada õiguslikud alused. Uute põhjendatud aruandlusnõuete kehtestamisel ELi õiguses tuleb tagada **andmete standardiseerimine, kvaliteet ning jagamine andmekogude vahel**.

46. Toetame **kestlikkusaruandluse ja ettevõtete hoolsuskohustuse nõuete** muutmist kõigile ettevõtjatele vabatahtlikuks.

47. Ettevõtjate haldus- ja aruandluskoormuse vähendamiseks seame eesmärgiks jõuda **Läänemere piirkonnas ja Põhjamaades piiriüleste majandustehingute info vahetamiseni** (e-arved, e-veoselehed, e-kviitungid) standardiseeritud kujul. See loob aluse andmete kasutamise laiendamiseks ELi tasandile.

48. **Toetame tootega kaasasolevate andmete digitaliseerimist (digitaalne tootepass)**. See aitab vähendada tootega kaasasolevat paberimahtu ning võimaldab tõhusamalt tagada toodete infonõuete täitmist. Siiski peame oluliseks füüsilisel kujul säilitada tarbijale hädavajalik info nagu hoiatused, jälgitavusnõuded ning ohutus- ja kasutusjuhendid.

49. **Digitaalse tootepassi nõuded peavad olema ettevõtjatele selged ja täidetavad. Ettevõtjad peavad** esitama tootepassis vaid selliseid andmeid, mis on ettevõtjale mõistlike pingutustega kättesaadavad.

50. Eesti peab oluliseks, et ELi standardimissüsteemi reformi raames töötatakse välja **selge Euroopa standardimise rahastusmudel**, kus Euroopa Komisjoni ja liikmesriikide kohustused on tasakaalus ja reformi käigus ei suurendataks vaid liikmesriikide kohustusi süsteemi rahastada. Ressurssidega tagatud standardimistaristu võimaldab kiiremini koostada ja kasutusele võtta vajalikke standardeid Eesti jaoks olulistes valdkondades nagu tehisintellekt, digitaliseerimine ja vesinikutehnoloogiad.

51. Iduettevõtete kasvu soodustamiseks tuleb ELis **parandada kapitali kättesaadavust iduettevõtjatele ja lihtsustada ELi toetuse taotlemist**. ELi iduettevõtete strateegias tuleb **võtta aluseks iduettevõtte elukaar** ning pakkuda tuge ettevõtte arengufaasi vajadustest lähtuvalt. ELi fondidest peab iduettevõttel olema võimalik toetust saada nii ettevõtluse algfaasis kui ka kasvufaasis toodete või teenuste turule

toomiseks (sh tegevusloa taotlemiseks ja toote või teenuse sertifitseerimiseks).

52. **Muuta tuleb raskustes ettevõtja definitsiooni**, et idufirmasid, kellel on lühiajalisi finantsprobleeme või nad ei ole veel jõudnud kasumisse, ei käsitataks raskustes ettevõtjana. Raskustes ettevõtjatele on üldjuhul riigiabi andmine keelatud. Kehtiv raskustes ettevõtja definitsioon takistab praegu iduettevõtetele riigiabi saamist, kuigi neil on suured arenguvõimalused ja potentsiaal turul edu saavutada.

53. Eesti peab väga oluliseks, et **äritegevust puudutav õigusraamistik** Euroopa Liidu siseturul oleks äriühingute jaoks lihtsam. ELis äriühingutele uue 28. režiimi loomisel peab see võimaldama neil kiiresti laieneda ja kasvada. Äriühingutele tuleb tagada **vajaliku asjaajamise digitaalsus**.

54. Toetame Euroopa Liidus kutse- ja kõrghariduskvalifikatsioonide **automaatse vastastikuse tunnustamise rakendamist** töäjõu ja õppega seotud liikuvuse edendamiseks. ELis juba automaatselt tunnustatud **kutsete (nt arhitekt, arst) tõendamist tuleb lihtsustada** ning lisada **täiendavad tervishoiuvaldkonna kutsed** (nt füsioterapeut), **ehitus- ja energeetikainsenerid automaatselt tunnustatud kutsete loetellu**.

55. Euroopa Liidu ühtsel turul tuleb vähendada **asukohapõhiseid piiranguid audiovisuaalteenustele** (nt filmide voogedastus, spordiülekanDED) ja muudele autoriõigustega kaitstud sisuteenustele (nt e-raamatud, muusika voogedastus), et võimaldada ühtsel turul laialdast juurdepääsu autoriõigustega kaetud sisule, tagades seejuures autorite õigused.

56. **Kiipide tootmisvõimekuse kasvatamisel** ELis peab toetama kogu väärtusahelat (standardid, toore, toetused, riigiabi) ja tagama võrdsed võimalused väikeriikidele ja väikestele või keskmise suurusega tööstusettevõtjatele. Peame oluliseks **ELi liikmesriikide võrdset kohtlemist kiipide impordil**.

57. **Uute kemikaalide turule toomist tuleb lihtsustada ja kiirendada**, et kindlustada kemikaalitööstuse konkurentsivõime, järgides samas rahvatervise, sh töötajate kaitse eesmäärke. Kemikaalide keskkonna- ja terviseriskide maandamiseks kehtestatavate piirangute rakendamiseks peavad kasutusel olema madalama riskiga alternatiivid või tuleb tagada madalamate riskidega alternatiivide kiire väljatöötamine ja registreerimine.

58. Uute innovaatiliste tehnoloogiate ja ärimudelite arendamiseks vajab **Euroopa ühishuviprojektide** (*Projects of Common Interest, PCI* ning *Important Projects of Common European Interest, IPCEI*) kontseptsioon ülevaatamist, et tagada väikeriikide ning väike- ja keskmise suurusega ettevõtete suurem osalus. Ühe võimalusena näeme ühtekuuluvusriikidel kaasfinantseeringu osa vähendamist ELi eelarve toetusel.

59. Toetame **biomajanduse ühishuviprojekti** kiiret asutamist Eesti osalusel. See aitab kindlustada ELi positsiooni ja konkurentsivõimet rahvusvahelisel bioressursi põhiste materjalide, toodete ja kemikaalide turul ning vähendada sõltuvust (imporditavast) fossiilsest toormest.

60. Innovaatiliste tehnoloogiate arendamisel tuleb ettevõtjatele ELi toetusfondidest **pakkuda rahastust terve tegevustsükli vältel arendusest turule minekuni**.

61. ELi **sõltuvust kriitiliste toormete monopolsetest tarnijatest tuleb vähendada**. See vajab ELi sees liikmesriikide vahel head koostööd ning **suuremaid ELi rahastusvõimalusi** strateegilise tähtsusega kriitiliste toormete projektide elluviimiseks.

62. **Riigiabi peab olema piiratud ja sihipärane**. Toetame **riigiabi andmise lihtsustamist taastuenergia ja pikaajaliste energiasalvestussüsteemide** arendamiseks ning **võimsusmehhanismide** rakendamiseks.

63. **Riigiabi menetlused peavad olema palju lühemad**, et kiirendada nii uute tehnoloogiate turule jõudmist kui ka oluliste olemasolevate tehnoloogiate piisava tootmisvõimsuse tagamist.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

Digimajandus ja side

64. Eesti eesmärk on saada ELis juhtivaks riigiks tehisintellekti (TI) arendamisel ja kasutamisel. Osaleme ELi TI rahastusprojektides, et **tugevdada Eesti tehisintellekti arendusvõimekust** ning tagada ligipääs strateegilistele tehnoloogiatele.

65. Selleks, et tagada väike- ja keskmise suurusega ettevõtjatele **juurdepääs ELi kõrgjõudlusega andmetöötlusele** (HPC), tuleb hoida teenus kättesaadav ja selle hind mõistlik. Eesti digimajanduse edendamiseks ja -võimekuse rakendamiseks on oluline, et ettevõtjad saaksid ligipääsu või osaluse tehisintellekti tehastes ning et meie väike- ja keskmise suurusega ettevõtted saaksid osalisteks ELi tehisintellekti hangetes. Nõudluse tekkimisel taotleme **Eestisse tehisaru tehase kohaliku haru** rajamist.

66. ELis tuleb toetada **uute andmepõhiste teenuste väljatöötamist ja võimaldada nende rahastamine ELi vahenditest**. Euroopa Komisjoni eestvedamisel tuleb luua Euroopa Liidu ülesed tehnoloogilised lahendused andmete turuplatsi ning andmete väärindamise ja taaskasutuslepingute sõlmimise ja täitmise jaoks.

67. **Üle tuleb vaadata ELi tasandil kehtestatud väärtuslike andmetike loetelu** (nt ruumiandmed, ruumiandmeteenus, energeetika, ühisveevärk ja -kanalisatsioon), mille suhtes tuleks olemasolevate riskide või ohuhinnangute tõttu kehtestada ühtsed avalikustamise piirangud.

68. ELi füüsilise isiku digitaalne identiteet **eID peab olema piiriülevalt koosvõimeline** ja võimaldama isiku usaldusväärset tuvastamist. Selleks on vaja kiireloomuliselt välja töötada digikukru sertifitseerimisskeem.

69. **ELi andmevaldkonnas tuleb suurendada õigusselgust ja -kindlust**. Selleks tuleb komisjonil tagada **testkeskkondade ehk liivakastide loomine** ELi andmevaldkonna õigusaktide rakendamiseks, et anda

ettevõtjatele ja avaliku sektori asutustele kindlus oma toote või teenuse ELi nõuetele vastavuse kohta.

70. ELis tuleb soodustada **privaatsustehnoloogiate ja turvaliste andmetöötluskeskkondade** kasutuselevõttu, et tagada andmete kasutamine ja väärindamine privaatsust tagaval viisil. Euroopa Komisjonil tuleb anda juhised ja luua selgus, millised privaatsustehnoloogiad on põhiõiguste kaitse seisukohalt ELis piisavad ja nõuetele vastavad.

71. Tähtis on **Põhjala-Balti Küberkonsortsiumi** ja teiste sarnaste ELi piirkondlike projektide algatamine ja tööle rakendamine, et tugevdada liikmesriikide koostööd ja ühiseid võimekusi küberintsidentide ennetamisel ja lahendamisel.

72. Küberrünnete arv liikmesriikide vastu lähiaastatel ei vähene. Küberkriiside juhtimise raamistiku põhjal tuleb komisjonil välja töötada **piiriülese suure mõjuga küberintsidendile reageerimise operatiivne plaan** ja selle rakendamist õppustel harjutada.

73. **Küberintsidentidest teavitamine** tuleb teha elutähtsa või olulise teenuse osutaja jaoks lihtsaks, sh samast intsidendist tuleb teavitada vaid üks kord. Küberturvalisuse ja küberkerksuse õigusaktide alusel tootjalt või teenuse osutajalt **nõutavad riskianalüüsid** tuleb muuta ülesehituselt sarnaseks (nt analüüsi struktuur, taksonoomia, välp jmt), et vähendada eriti väike- ja keskmise suurusega ettevõtjate halduskoormust.

74. **ELi küberturvalisuse ameti ENISA** esmane ülesanne on aidata liikmesriike küberturvalisuse võimearendusprojektides ja toetada liikmesriike küberründe korral. ENISA mandaat tuleb sellest lähtuvalt üle vaadata ja vabastada ta liikmesriikide abistamise ja toetamisega otseselt mitteseotud või ELi küberkompetentsikeskusega kattuvatest ülesannetest.

75. Vajalik on **keele tehnoloogiate** fokuseeritud arendamine Euroopa Liidu ametlikes keeltes, sh eesti keeles ja teistes ELi väikekeeltes. ELis tuleks määratleda keeleandmed väärtuslike andmestikena, realiseerida keeleandmeruum ja toetada ELi suure keelemudeli loomiseks vajaliku taristu arendust. **ELi keelelise mitmekesisuse säilimiseks ja mahajäämuse vältimiseks on vajalik toetada TI arendamiseks vajaliku taristu loomist väikeriikidesse.** Peame oluliseks piisava koguse ja kvaliteediga väikeste keelekorpusete integreerimist tehisintellekti treenimisse nii, et tagatud on autoriõiguste kaitse.

76. Tehisintellekti lahenduste ülikiire arengu juures on oluline, et selle tagajärjel **ei kannataks autorid**, kelle teoseid on TI mudelite arendamise ja õpetamise protsessi tarbeks kasutatud. ELi tasandil tuleb luua tõhus **TI treeningandmete litsentseerimise turg** (keeleandmete kontekstis saaks see olla osa Euroopa Komisjoni loodud keeleandmeruumist) ja õiguslik selgus TI väljundi omandi suhtes. TI valdkondlikud tegevusjuhendid peavad andma **autoritele, esitajatele ja muudele õiguste omajatele vahendid oma õiguste kasutamiseks** ja jõustamiseks.

77. Kiirendada tuleb andmekeskuste rajamist, et tagada **füüsiline pilveteenuse taristu ELis** ja soodustada ELi jurisdiktsioonile alluvate füüsiliselt ELi territooriumil paiknevate **pilveteenuse pakkujate teket ja arengut.** Andmekeskuste rajamisel ja pilveteenuste pakkujate toetamisel tuleb lähtuda nii geograafilisest tasakaalust ELis kui ka tagada väikeste riikide ettevõtetele võrdsed võimalused. ELi

pilveteenuse turu elavdamiseks toetame võimaluste loomist valida hangetel ELi pilveteenusepakkujaid.

78. Suurendada tuleb Euroopa Liidu jaoks **prioriteetsete rahvusvaheliste andmesidekaablitele toimepidevust** ja rünnakutele vastupanu võimet. ELi eelarvest tuleb tagada selleks piisavad vahendid.

79. **Telekommunikatsioonimaastiku** ümberkujundamisel on oluline vältida lahendusi, mis viivad sektoris tegutsevate ettevõtete sunnitud **konsolideerimisele**, kuivõrd seeläbi kahanevad konkurents, innovatsioon ja teenuste kvaliteet.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

Sotsiaal- ja tervisepoliitika

80. ELis tuleb kokku leppida ja kiiresti rakendada **ajakohastatud Euroopa Liidu reeglid** selle kohta, milline riik maksab vaba liikumise õigust kasutanud inimestele **hüvitisi** või millisesse riiki peab tööandja maksma töötaja eest **sotsiaalkindlustusmaksid** (näiteks sotsiaalmaks ja töötuskindlustusmaks).

81. Euroopa Komisjonil tuleb liikmesriikide pädevate asutuste jaoks välja töötada **kvaliteetsed, kasutajamugavad ning koosvõimelised üleeuroopalised andmevahetussüsteemid** sotsiaalkindlustuse hüvitiste maksmise kohta info vahetamiseks, mis aitab vähendada pettuseid ja kuritarvitusi.

82. Eesti jaoks on oluline, et ELi tasandil **miinimumsissetulekute lävendi** aruteludes jääb igale liikmesriigile õigus otsustada oma miinimumsissetulekute lävendi üle, kuna riikide sotsiaalkaitstesüsteemid on erinevad.

83. **Ravimite võrdse kättesaadavuse** tagamiseks kõigi ELi liikmesriikide patsientidele tuleb ravimi müügiloo hoidjatele, kes ravimit väikesele turule ei too, kehtestada tõhusad sanktsioonid. Ravimi turule toomise lihtsustamiseks tuleb võimalikult kiiresti ELi üleselt kasutusele võtta elektrooniline pakendiinfo. Seejuures tuleb eelistada keskseid ELi tehnilisi lahendusi ja tagada patsiendile võimalus saada ravimi väljastamisel infot ka paberil liikmesriigi ametlikus keeles. Geneerilised ravimid peavad nii ELi kui ka Eesti turule jõudma senisest kiiremini.

84. **Kriitiliste ravimite** ja nende toimeainete tootmise toetamise korral ELi vahenditest peame oluliseks, et ravimitele oleks ligipääs kõigi liikmesriikide patsientidel. ELis tuleb arendada kriitiliste ravimite ühishangete mehhanismi, mis tagab patsientidele õigeks ajaks vajalikus koguses ja vormis ravimeid.

85. **Kriitiliste ravimite tootmise strateegilisi projekte** peab saama algatada ka väikeriikides ning väike- ja keskmise suurusega ettevõtete osalusel. Tagada tuleb võimalikult soodsad tingimused kriitiliste ravimite tarnekindlust suurendavate strateegiliste projektide Eestis elluviimiseks. Ühe võimalusena näeme

ühtekuuluvusriikidel kaasfinantseeringu osa vähendamist ELi eelarve toetusel.

86. Soovime, et Euroopa Komisjon tagab **Euroopa ühtse terviseandmeruumi** rakendamise ning keskendub piiriülese taristu, sh turvaliste andmetöötluskeskkondade ELi ühislahenduste loomisele. **Hiljemalt 2029. aastal peavad patsiendid saama oma digiretsepti alusel ravimeid välja osta Euroopa Liidu kõigis liikmesriikides.**

87. Eesti eesmärk on vähendada Euroopa Liidus mittenakkuslike haiguste põhjustatud kahjusid. Oluline on seada **ühetaolised nõuded tubaka- ja nikotiinitorodete** reklaamile, pakendimärgistusele ning koostisele. Soovime ELi üleselt keelata tubaka- ja nikotiinitorodete kaugmüügi ning nendes maitse- ja lõhnaainete kasutamise.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

Haridus, noored, teadus, kultuur ja meedia

88. Eesti seisab selle eest, et **kõrghariduskvalifikatsioonide** automaatse tunnustamise kokkuleppeid Euroopa Liidus täidetakse ja rakendatakse.

89. Haridussüsteemid toetavad riigi kultuuri ja keele arendamist ja säilimist. **Haridussüsteemi puudutavad** Euroopa Liidu meetmed peavad olema paindlikud ja arvestama riiklike eripäradega või olema vabatahtlikud.

90. ELi tasandil tuleb edendada **aktiivset õpirännet ja riikidevahelist koostööd** haridus-, noorte- ja spordivaldkonnas, nähes selleks ette vajalikud ELi toetusmeetmed (nt Erasmus+, Euroopa Solidaarsuskorpus).

91. **Noorte osaluse** suurendamiseks poliitikakujundamises ja õigusloomes **seisame valimisea langetamise eest Euroopa Parlamendi valimistel** 18. eluaastalt 16. eluaastale ja noorte osaluslaste pädevuste arendamise eest Euroopa Liidus.

92. Peame vajalikuks, et uuel eelarveperioodil jätkuks Euroopa Liidus **nii alus- kui ka rakendusteaduse ja innovatsiooni toetamine**, eriti tehisintellekti ja puhaste tehnoloogiate, kriitiliste maavarade, tervise ning küberjulgeoleku valdkonnas. Soovime, et ELi teaduse ja innovatsiooni vahenditest saaks edaspidi toetada ka kahese kasutusega tehnoloogiate arendamist militaarotstarbel.

93. **Teadus- ja innovatsioonivõimekuse lõhe vähendamiseks** Euroopas tuleb jätkata teadusuuringute ja innovatsioonialase koostöö soodustamist seni vähemosalenud liikmesriikidega. Sellised ELi meetmed peavad olema sihistatud ja seotud riigi enda panusega teadus- ja arendustegevuse konkurentsivõime

kasvu.

94. Euroopa Liidus tuleb luua ühised lahendused ja rahastusvõimalused **digitaalse kultuuripärandi kaitsmiseks**, piiriüleseks säilitamiseks ja andmete varundamiseks. Kultuuripärandi kaitsel on oluline roll nii kriisivalmiduse kui ka julgeoleku tugevdamise kontekstis, kuid ka euroopalike väärtuste hoidmisel.

95. Euroopa Komisjonil tuleb teha põhjalikku järelevalvet suurte platvormide süsteemsete riskide hindamise ja maandamise kohustuse täitmise üle ning õigel ajal reageerida kohustuste rikkumisele. **Valimistesse sekkumise ärahoidmiseks ning desinformatsiooni leviku tõkestamiseks** on vaja tugevaid juriidilisi tööriistu ja nende rakendamist viisil, mis pakuks praeguses julgeolekuolukorras kiiret ja asjakohast abi. Kui ELi digiteenuste reegleid pole võimalik sellisel viisil jõustada, on vaja neid täiendada.

96. **Teadlastele on vaja anda juurdepääs platvormide andmetele**, et võimalikud desinformatsioonikampaaniad varakult tuvastada. Selleks tuleb komisjonil viivitamata vastu võtta delegeeritud õigusakt, mis sätestab teadlaste andmetele juurdepääsu tingimused.

97. Toetame jätkuvalt **Venemaa ja Valgevene** ning teiste agressiooni toetavate riikide **sportlaste välistamist** rahvusvahelistelt spordisündmustelt.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

Põllumajandus ja kalandus

98. **Ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) peamine eesmärk** on kohalike tootmisvõimekuste säilimine ning põllumajandustootjate konkurentsivõime suurendamine. Samuti peab see kaasa aitama kliima- ja keskkonnanäesmärkide saavutamisele, mullatervise, puhta vee ja õhu ning elurikkuse säilitamisele. Ühine põllumajanduspoliitika peab senisest paremini võimaldama sektoris ettevõtlusega alustamist ning uutele ja noortele ettevõtjatele tuleb pakkuda nõustamisteenuseid ja luua tugisüsteeme.

99. Peame oluliseks ühise **põllumajanduspoliitika lihtsustamist**, et vähendada nii põllumajandustootjate kui ka riigi halduskoormust. Eriti oluline on lihtsustada ÜPP tulemusraamistikku ning muuta ühetaoliste ja täiendavate nõuete, kontrolli- ja sanktsioneerimissüsteemi (tingimuslikkuse süsteemi) nii, et see motiveeriks tootjaid paremini nõudeid täitma.

100. Tuleb luua võimalused ühise põllumajanduspoliitika **toetuste nõuete kiireks kohandamiseks vastavalt turutingimuste või ilmastikuolude muutumisele**, kui muudatused ei ohusta kestliku põllumajanduse eesmärkide saavutamist. Sõjalise kriisi korral peab liikmesriigil olema õigus kehtestada erandeid ühise põllumajanduspoliitika alusmäärustest selliselt, et tagada toiduga kindlustatus riigi territooriumil.

101. ELis ei tohi tekkida olukorda, kus **sobivate taimekaitsevahendite** puudus ohustab põllumajandustootjate konkurentsivõimet ja toiduga kindlustatuse tagamist. Toimeainete hindamisel tuleb arvestada ka tõhusate alternatiivide olemasolu. Lihtsustada ja kiirendada tuleb teaduslikult tõendatud madala riskiga taimekaitsevahendite hindamist ja turule lubamist.

102. **Uute aretustehnikate** reguleerimise põhimõtted vajavad uuendamist ja õigusaktid ajakohastamist, võttes arvesse nüüdisaegseid teaduspõhiseid argumente. Uute aretustehnikate kasutuselevõtt aitab efektiivsemalt tagada kestlikku ja vastupidavat toidusüsteemi.

103. **Loomatervise ja -heaolu** edendamiseks peame oluliseks **munakanade** puuris pidamise keelustamist. **Loomade pikamaaveol** on oluline, et kehtestatavad nõuded oleksid tõenduspõhised, arvestaksid liikmesriikide geograafilisi iseärasusi ega tekitaks ühisturul tõkkeid.

104. Tuleb luua ühtne ja selge **toidumärgistuse süsteem**, mis esitab toitumisalast teavet pakendi esiküljel ning toetab tarbijate tervislikke ja kestlikke valikuid. Peame oluliseks toidu koostises liigse suhkru, soola ja rasva vähendamise alaste soovitude väljatöötamist ja rakendamist toetavaid tegevusi.

105. Uuendada tuleb **toiduga kokkupuutuvate materjalide regulatsioone**, et tagada rahvatervise kaitse, kaupade vaba liikumine siseturul ja toiduga kokkupuutuvate ringlusse võetud materjalide ohutus.

106. Jätkusuutlike kalavarude tagamiseks tuleb uuendada **kalavarude majandamise mitmeaastased kavad**, säilitades teaduspõhise kvoodisüsteemi. Arvestada tuleb Läänemere riikide kokkulepetega (BALTFISH).

107. ELi tasandil tuleb kavandada ühtsed meetmed **kormoranide ja hallhüljeste mõju leevendamiseks** kalavarudele. Oleme avatud ELi linnudirektiivi jahitavate liikide loetelu ajakohastamise aruteluks, et anda liikmesriikidele rohkem võimalusi kormoranide populatsiooni ohjamisel seal, kus nende mõju kalavarudele on suur. Samuti oleme avatud aruteluks ELi hülgekaubandust piirava määruse muutmiseks, et leida võimalusi väiksemahulise ja jätkusuutliku hülgeküttimise ning sellega seotud kauplemise võimaldamiseks.

108. ELi ühise kalanduspoliitika raames tuleb üle vaadata **laevastiku haldamise reeglid ja kaotada piirangud laevade püügivõimsusele** seal, kus kalavarude säästlikkus on juba tagatud, näiteks lubatud väljapüügimahtude või väiksemahulises rannapüügis passiivpüüniste arvu kaudu.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

Kliima- ja keskkonnapoliitika

109. **ELi 2040. aasta kasvuhoonegaaside vähendamise eesmärkides** kokku leppimisel tuleb tagada võimaldavad eeltingimused eesmärgi saavutamiseks, eelkõige tehnoloogiate kättesaadavus. 2030. aastale järgnevate aastate kliima- ja energiapoliitika eesmärkide saavutamiseks peab soodustama investeeringuid puhastesse tehnoloogiatesse, kiirendama nende arendust, vähendama halduskoormust ning lihtsustama planeeringute, tegevuslubade ja keskkonnamõju hindamise menetlusi.

110. **Õiglast üleminekut** ei tuleks käsitleda vaid regioonide põhiselt. Hõlmata tuleb roheüleminekust mõjutatud sihtrühmad kogu riigis.

111. **ELi heitkogustega kauplemise süsteem hoonete ja maanteetranspordi kütuste jaoks tuleb tühistada või selle rakendamine edasi lükata**, et vähendada negatiivset mõju Eesti majandusele ja inimeste toimetulekule.

112. **Maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCF) eesmärkide saavutamisel** tuleb Euroopa Komisjoniga **kokku leppida lisaleevendused**, mis arvestavad viimaste aastate muutusi Eesti metsaraies tulenevalt geopoliitilistest põhjustest. Samuti peab Eestil olema võimalik kasutada suure turvasmuldade osakaaluga riikidele mõeldud erandit määruse eesmärkide saavutamisel.

113. **Metsamajandamise otsused** peavad järgima subsidiaarsuse põhimõtet ja jääma liikmesriikide pädevusse.

114. Traditsioonilisi looduskaitse- ja taastamispraktikaid tuleb täiendada alternatiivsete rahastusmehhanismidega, muu hulgas „**elurikkuse krediidi süsteemiga**“, mis on jälgitav, mõõdetav ning väldib rohepesu riske. Luua tuleb süsteem, mis tõendab mõõdetavat ja tõenduspõhist püsivat positiivset mõju elurikkusele.

115. ELi tasandil tuleb teisese toorme kasutust elavdada ja kehtestada selleks **ühtsed kvaliteedistandardid teisese toorme jaoks**. Standardid peavad hõlmama taaskasutatud materjali sisalduse miinimummäärasid, mh elektroonikaseadmetes ja tekstiilitoodetes, ning nõudeid kolmandates riikides toodetud teisese toorme kasutamisele ELis.

116. **ELis tuleb välja töötada tõhusam laiendatud tootjavastutuse süsteem, mis tagab tootjavastutuse nõuete** täitmise müügiplatvormide kaudu kolmandatest riikidest ELi turule lastavate toodete puhul ja hõlmab need ka praktikas ELis kehtivate jäätmekäitlusreeglitega.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

ELi energiaturg ja varustuskindlus

117. Euroopa Liidu energiaturgude integreerimist tuleb jätkata uute **piiriüleste ühenduste rajamise ning Balti riikide ühtse elektri hinnapiirkonna loomise kaudu**, et tagada varustuskindlus ja konkurentsivõimeline energiahind.

118. Eesti **kolmandale elektriühendusele Soomega ja neljandale ühendusele Lätiga** tuleb kindlustada **ELi kaasrahastus** vajalike uuringute ja tööde tegemiseks.

119. ELi **elektrituru korralduse nõudeid võimsusmehhanismide vajalikkuse tõendamiseks tuleb vähendada**, et liikmesriigid saaksid kiirelt ja vastavalt vajadusele turule tuua **juhitavaid tootmisvõimsusi**.

120. **Riigiabi loa taotlemine elektrituru võimsusmehhanismidele ja taastuenergia tootmisele** tuleb muuta lihtsamaks, et kiirendada puhta energia kasutuselevõttu ja tagada elektrisüsteemi stabiilsus. Loa taotlemise nõudeid tuleb vähendada ja loamenetluse tähtaega tuleb lühendada.

121. **Meretuuleenergia ja pikaajaliste energiasalvestussüsteemide investeeringute** toetamiseks tuleb ELis kasutusele võtta sihipärased rahastamisinstrumendid ja riski maandavad garantiiskeemid.

122. ELis tuleb **suurendada elektrifitseerimist** eri sektorites, sh küttesektoris ja transpordis. Samal ajal peame oluliseks säilitada võimalus **kasutada kodumaist biomassi ja biogaasi**, arvestades, et need vastavad ELi taastuenergia direktiivi säästlikkuse nõuetele.

123. Toetame eesmärki **vähendada kütteseadmete heiteid**, et panustada õhukvaliteedi parendamisse ja kliimaeesmärkide saavutamisse. **Puidu ja muu tahke biomassi kütteseadmete nõuete** ülevaatamisel tuleb lisaks keskkonnamõjule kaaluda põhjalikult ka nõuete majandusmõju ning säilitada inimeste võimalus kütta puiduga kodu soodsalt.

124. Toetame **Põhjamaade ja Balti riikide vesinikukoridori** rajamise ettevalmistusi ning peame vajalikuks ELi kaasrahastust uuringute tegemiseks.

125. **Tuumaenergia** on oluline roll kliimanetraalsuse ja varustuskindluse saavutamisel ELis, kui see on arendatud jätkusuutlikult, tuumakütus ja -tehnoloogia on tarnitud usaldusväärsetest riikidest ning tagatud on kõrge ohutustase.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

Kriitilise taristu kaitse

126. Euroopa Liidus tuleb **tugevdada koostööd ja rahastust kriitilise taristu vastupanuvõime suurendamiseks**. Peame tõhustama taristu füüsilist ja küberkaitset, kriitiliste komponentide varu, arendama seiresüsteeme, suurendama suutlikkust intsidentidele operatiivselt reageerida ja taristut kiirelt parandada.

127. ELi tasandil tuleb kehtestada **ühtsed piirangud kriitilises taristus kasutatavatele kolmandatest riikidest pärit seadmetele ja tehnoloogiatele**, et vähendada sõltuvust kolmandatest riikidest ja julgeolekuohte. Euroopa Liidu liikmesriikide ja rahvusvahelise õiguskoostöö abil on vaja veealust taristut kahjustanud aluste omanikud panna vastutama ja tekitatud kahju korvama. **Elutähtsa taristu kahjustamise korral** on vaja **ühtlustada ja karmistada miinimumkaristusi**, et suurendada nende heidutavat mõju.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

Transport

128. **Rail Balticu valmishitamiseks 2030. aastaks** tuleb raudtee ehituseks kindlustada piisav **ELi rahastus** ning põhitrassi ehitamise kiire tempo.

129. ELi piiriüleste transpordi-, energia- ja sidevõrkude rajamist **võimaldab keskne ELi toetusinstrument peab jätkuma** ka järgmisel Euroopa Liidu pikaajalisel eelarveperioodil.

130. Euroopa kaitsevõime tugevdamiseks on oluline **sõjalise mobiilsuse edendamine ja rahastamine** ning transporditaristu ehitamine vastavaks nõuetele, mis võimaldavad raske sõjatehnika ja varustuse kiiret liikumist kriisiolukorras.

131. Oluline on edendada transpordisektoris **ühtsete digitaalsete lahenduste** kasutuselevõttu, mis vähendab ettevõtete halduskoormust ja hõlbustab kombineeritud transpordi arendamist. 2027. aastal Euroopas kasutusele tuleva **elektroonilise kaubaveoteabe vahetamise süsteemi** võimalusi tuleb rakendada nii maismaatranspordi, lennundus- kui ka merendussektoris, et tagada sujuv andmevahetus.

132. Euroopas tuleb leevendada nõudeid alternatiivkütuste taristu määruises seatud **elektriraskeveokite laadimistaristu rajamiseks** ning tähtaegade edasilükkamiseks 5 aasta võrra.

133. Eesti väga väikese liiklussagedusega teelõikudele on vaja kindlustada **erand üle-euroopalise transpordivõrgustiku (TEN-T) põhivõrgu väljaehitamise nõuetest** 2030. aastaks.

134. **Lennundussektori riigiabi reeglid** peavad võimaldama Euroopa Liidu äärepoolsete liikmesriikide

lennuühendusi ja lennujaamu turutõrke korral senisest **kiiremalt ja suuremas mahus toetada**. Seejuures peab saama toetada ka vähese asustusega piirkondade **lennujaamade tegevuskulude katmist**. **Rahvusvaheliste avaliku teenindamise kohustuse (PSO) liinide** avamiseks Euroopa Liidu piirialadel tuleb **kiirendada menetlusprotsesse**, kehtestades PSO menetlusele kuni kahekuulise tähtaja.

135. **ELis tuleb säilitada meretööstuses tootmine ja innovatsioon**. Kehtestada on vaja Euroopa laevaehituse pakkumis- ja hankemenetlustes nõuded, mis **tugevdavad Euroopa tootmisvõimsust**, tagades samas vastavuse rahvusvahelistele kaubandusreeglitele. Hankeprotsesside kiirendamiseks tuleb rakendada suuremahulistes (üle 3 miljoni euro maksumusega) riigihangetes nn valget nimekirja, kuhu kuuluksid tausta- ja nõuetele vastavuse kontrolli läbinud ettevõtted.

136. Euroopa Majanduspiirkonnas tegutsevate **laevaomanike ja operaatorite topeltmaksustamise vältimiseks** seoses globaalse süsinikumaksu kehtestamisega merenduses tuleb üle vaadata asjakohased ELi õigusaktid, sealhulgas heitkogustega kauplemise süsteemi kohaldumine merendussektorile ja RefuelEU määrus.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

Majandus- ja rahanduspoliitika

137. **ELi majandusjuhtimise reeglite rakendamine** peab tagama liikmesriikide riigirahanduse jätkusuutlikkuse ja pikemas perspektiivis võlakooormuse vähenemise. Kaitsekulutuste kasv tuleb eelarves püsivalt rahastada, kasutades sealjuures ka 2025.–2028. aastaks kehtestatud eelarvereeeglite vabastusklauslis ette nähtud paindlikkust.

138. Euroopa Komisjonil tuleb esitada ettepanek **ühise hoiuste tagamise skeemi** loomiseks, mille tulemusena ei sõltuks panga makseraskuste korral hoiustajad ainult enda riigi võimest hoiuseid tagada.

139. **Digieuro** tuleb kasutusele võtta nii, et tagatud on makseteenuste toimekindlus kriisiolukordades.

140. **Panganduses tuleb vähendada ülereguleerimist**, pöörates eelkõige tähelepanu aruandluskohustuse vähendamisele.

141. **Maksuküsimustes** on oluline säilitada õigusaktide üle ühehääline otsustamine ja terve maksukonkurents. Peame oluliseks, et Eesti saaks maksimaalsel määral säilitada Eestis kehtiva kasumi reinvesteerimist soodustava ettevõtte tulumaksusüsteemi. Komisjoni maksuvaldkonna ettepanekud peavad eelkõige keskenduma halduskoormuse vähendamisele ja lihtsustamisele. Uute maksureeglite kehtestamisel tuleb analüüsida, millised vanematest saaks tühistada.

142. **Riigihangete reegleid** tuleb muuta selliselt, et hangete korraldamisel saaks põhjendatud juhul piirata pakkujate ja pakutavate toodete ja teenuste ringi tulenevalt julgeolekuriskidest või Euroopa strateegilise autonoomia kaalutlustest.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025

ELi pikaajaline eelarve

143. Tulenevalt viimaste aastate kriisidest ja väljakutsetest on Euroopa Liidus suurenenud ühiste prioriteetide ja nende elluviimise vajadus. Seetõttu peab **2028. aastal algaval ELi eelarveperioodil pikaajaline eelarve** mahult suurenema ning senisest oluliselt enam panustama ELi ühishüvedesse, eelkõige laia riigikaitssesse ja välispiiri tugevdamisesse ja piiriüleste ühenduste arendamisse ning tagama Ukraina toetamise ja arvestama ELi laienemisega.

144. **Ühtekuuluvuspoliitika** peab jätkuvalt toetama riikide ja regioonide sotsiaal-majanduslikku konvergentsi. Riikide jõukuse suurenedes ei tohiks toetused järsult väheneda võrreldes eelneva perioodiga. **ELi idapiiri regioonidele tuleb näha ette soodsam käsitlus ELi eelarve toetuste kasutusel**, et leevendada piiriüleste kaubandusvoogude katkemise ja julgeolekupiirangute mõju kohalikule majandusele ja infrastruktuuri arendustele ning tugevdada kogukondade vastupanuvõimet.

145. **Ühine põllumajanduspoliitika** peab võrdsete konkurentsitingimuste saavutamiseks jätkama otsetoetuste taseme ühtlustamist riikide vahel.

146. **Eelarve võimalikud uued tuluallikad** peavad omama lisaväärtust võrreldes kehtiva süsteemiga, st mitte üksnes jaotama ümber riigieelarvetest tulevaid panuseid. Samuti ei tohiks uued omavahendid ebaproportsionaalselt rohkem koormata vähem jõukamaid riike.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 19.06.2025